Број 104 У Новом Саду, у уторак 3 маја 1905. Година XL.

„Застава“ излази сваки дан два пута, а недељом, свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 40 пот.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких стих слова.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, у Новом Саду, на пијацу.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Да допунимо!

У јучерањем, вечерњем броју „Заставе“, донели смо извештај са зборова у Новом Саду, на којима је др. Мита Мушицки развио свој програм. Обећали смо, да ћемо допунити тај извештај, и ево да испунимо обећање.

* * *

Др. Мита Мушицки изјавио је на почетку, да ступа пред бираче само са програмом српске народне радикалне странке. Тај је програм извађен из душе српског народа, заступа потребе народа српског. Он, др. Мушицки је присталица тог програма, од њега нико не може тражити да друго заступа, он то не би ни могао

Др. Мушицки је изнео, да је језгро програма српске народне радикалне странке у томе, да народна воља буде меродавна и да се о њој води рачуна, што данас не бива.

Др. Мушицки изнео је врло лепо, прегледно и језгровито начела радикалног програма. Бурно одобравање посведочило је, да му је то пошло за руком. Но ми хоћемо у овај мах, да додирнемо само оно из говора дра Мите Мушицког што се односи на она питања, која су данас спорна и о којима се највише претреса.

Др. Мушицки је показао, колико су либералне владе газиле закон. Показао је како су га газиле у општим државним питањима. Али су га нарочито газиле према народностима. Ми тражимо промену народносног закона на боље. Али и оно мало што нам признаје тај закон није се испуњавало. А шта да кажемо тек о незаконитостима те владе на пољу наше нар. црквене автономије. Изнео је одузимање Текелијиног фонда, непотврђивање закључака мајског сабора, па онда Берзевицијев предлог о школама.

Сада је та влада пала. Но има ли изгледа, да ће уједињена мађарска опозиција ударити другим правцем?! Она је за време те владе тражила промене, критиковала је ту владу, страдала је. И могло се очекивати да ће бити друкчија.

Преварили смо се! Ено адресе саборске. Кошутова странка је најача у тој опозицији, па имали тамо да се тражи државна самосталност, коју је кошутова странка толико наглашавала? Нема! Има ли тамо бар отворен искрен захтев о ђумручкој самосталности? Има га. Каже се да се то изведе тамо некада док се створе сви потребни услови. То је ништа, управ то је одступање од начела. Ко је за самосталан ђумрук, он мора хтети да га изведе што пре, услови ће се створити при извађању. Тако су то хтели и кошутовци пре, сад су окренули. И он то сматра за неискрен корак. Напао је кошутову странку што је пристала на адресу у којој се не спомиње главни демократски принцип, опште право гласања.

С те стране је дакле потпуно оманула кошутова странка. Но она и у народносном погледу не оправдава ни најмање наде. То сведочи адреса и расправа о адреси у сабору. Они нису бољи од либерала, јер се с њом натичу у шовинистичком духу. Бадава нам кошутовци говоре да не мисле дирати у наш језик, језик који се не развија, заостаје и пропада. Нико се не нађе да каже у сабору, како ће помагати наш језик и нашу културу. А ми кад вршимо дужности, можемо тражити да се и права наша врше, имамо права на то. Кад ми вршимо све законе, плаћамо порезу у новцу и крви, можемо тражити да нам се поштује и помаже оно без чега живети не можемо.

Предстоји нам дакле борба и ми се из те борбе не можемо да уклонимо. Ми не можемо да се одречемо Српства и нећемо га се одрећи. Било је времена кад су и Мађаре и нас турчили. Заједно смо се опирали. Било је времена кад су и Мађаре хтели да понемче. Они су се мушки борили против тога; ми им то признајемо. Но нека признају они и нами, да имамо право кад устајемо у одбрану свог језика.

Још је говорио др. Мушицки и о војсци. Рекао је да програм српске народне радикалне странке тражи народну војску. Историја је доказала, да је народна војска увек била не само најјефтинија него и најбоља. Прави пријатељи народа и отачбине не могу друго заступати.

На крају је говорник позвао све бираче да учине своју дужност, јер се и он не бори за свој мандат, него чини своју дужност.

Ми се дотакосмо само неких питања о којима је говорио др. Мушицки. И изнели смо их признајемо доста сувопарно, јер све нисмо могли побележити. Да смо могли да изнесемо све то оним речима, како је то казао др. Мушицки, онда би се разумело оно бурно одушевљење и онај занос, што га је изазвао код својих слушалаца.

* * *

Јаша Мркшић ратар из Аде говорио је на Ченеју и Клиси како народ гледа на радикалну странку. Као на дете своје, које је он родио. Говорио је како се народ уверио, да је радикална странка на мајском сабору бранила народна права, и чинила све што беше пре тога обећала. Износио је рад саборског одбора, коме се народ диви и признаје му да брани народна права, народну част и народне светиње.

Кад је говорио о берзевицевом предлогу изнео је, како њему изгледа смер тога предлога. Као кад би се станарици допао паун, и оно све што се у кући излеже крсти паун. И пиле и голупче и све. Она бележи у књигу све као пауниће и јаја сматра за паунова, па би хтела да све што се излеже и дречи као паун. Ал забадава, јер ће голуб и даље гукати и кокошка и даље какотати. Не треба хтети што је против природе, јер се не може. И ко хоће да ради против природе греши преко божије воље.

* * *

Јаша Томић је у вароши говорио о важности овог избора. Оно што је постојало 38 година, сад се руши и сви признајемо, е је дошао час да се мења. Ушли смо у активитет и кад смо то учинили, морамо се показати на биљези. Зло, ако нам једаред кажу: Па где сте били? Ми вас нисмо видели.

Говори да је Нови Сад срце овостраног Српства. Српска народна радикална странка као најнапреднија и најмногобројнија истакла је у Новом Саду своју најбољу снагу дра Миту Мушицког, и он је уверен да ће га сви свесни Срби зацело помоћи.

Чуо је где неки говоре да им се допада и др. Мушицки, не маре ни што је радикал, ал само није требало исписати на прогласу, његово обележје. Који тако гозоре, траже изговор. А ово је празан изговор. Не замерају човеку ни начелу, него — што је тај човек и то начело названо својим именом. Људе и странке које отворено раде, мора поштовати и противник. А да радикална странка и др. Мита Мушицки сада прећуткују и забашурују своје право начело, онда би им с пуним правом могли сви довикнути: „Та знамо ми дре Мушицки да си ти радикал и знамо ми, да је тебе управо кандидовала српска народна радикална странка, што се претварате — неваљалци.

Изборна борба у Новоме Саду.

Др. Полит води „изборну борбу“ на свој начин. Каже да је добио уторак, на појутарје радикалног збора једну безимену поштанску карту у којој га га грде, а потпис је: „омладина!“

Др. Полит, је исписао на челу то белешке: „Радикално дивљаштво“. С тим хоће сигурно „фино“ да каже, како су радикали написали ту карту. Ово најодлучније одбијамо. Нека др. Полит запамти, да се радикали нису никад служили „безименим картама ни писмима“. Ако ништа друго, мора нам бар ово признати: Што смо имали да му кажемо, то смо му увек рекли отворено, а по његовом досадањем мишлењу и сувише отворено.

Паметан човек се не осврће на безимене карте. Још мање трчи да беди због једне безимене карте читаву странку. Но др. Полит не само да то ради, него је почео да се хвали и вели: „нека се народ сети шта је др. Полит урадио“.

Видимо да је та карта врло згодно дошла дру Политу. А све нам тако мирише, да онај потпис „омладина“ треба да послужи на то, не би ли сад устао неко да изјави у име „омладине“ да омладина то није писала и како она дубоко уважава мудрост и родољубље дра Полита па јој је жао, што он није посланички кандидат за Нови Сад, а не др. Мита Мушицки.

Немамо ништа ни против тога, само нас оставите на миру с анонимним писмима!

* * *

Др. Полит и опет „доказује“: Чим се др. Мушицки истиче као радикалан кандидат, то је знак да му је преће радикалство него Српство. Не може се дакле аахтевати, да Срби на њега гласају. Заборавио је да тамо пише: кандидат српске народне радикалне странке.

И доказује, да се у радикалном листу препоручује савез са кошутовцима. Ми истакли кандидата против кошутовца, др. Полит позива Србе да не гласају у тој борби радикала и опет грди да радикали граде савез са кошутовцима. А зар то не раде они, што одговарају народ, да гласају за кошутовца.

Још пуно што-што доказује др. Полит. На пр то, да ми нисмо прави радикали, јер правим радикалима у европским државама је народ и црква бесмислица.

С допуштењем, а и без допуштења, бесмислица је то, што др. Полит тврди. Ако нам др. Полит покаже ма какву стручну књигу о политици, где се тврди, да радикализам ма и у другим европским државама пориче народност и цркву, да радикализам сматра то за бесмислицу, признаћемо му, да није заборавио што је некад учио. Докле нам то не докаже, остајемо при томе, да он сиромах не зна више шта пише.

Руско-јапански рат.

Са бојишта су стигле значајне вести. Прва је да удружена Небогатова и Рождественскова флота броди напред, да потраже и нађу непријатеља и да с њим поделе мегдан. — У тој вести још се вели, како су јапанске торпедњаче између Формозе и Филипина, покушале да нападну руску флоту, ал је тај напад одбијен. У овом најновијем брзојавном извештају не вели се више ништа. За сад је дакле сигурно само то

лико, да је руска флота одбила јапански напад, а за данда знаће се, колико су губитака претрпели Јапанци при том својем нападу. Значајно је свакако да је при првом нападу Рождественски однео победу. Сад ће већ сваког дана скоро морати стизати извештаји о већим и мањим сударима на мору, до велике битке пак као да ускоро неће доћи јер ће се Того упустити у њу само ако узмора.

Друга је значајна вест. да је у Печилском заливу јапански ратни превозни брод „Сајчунмару“ наишао на мину и пропао заједно са посадом. Тај је брод преносио џебану из Јапана за Ниучванг. У реченом заливу близу Порт Артура наишао је на мину и енглески особни брод „Сабралензе“, те је такођер потонуо, а из Порт Артура испловили су на чамци и једва су могли спасти један део путника. Остали су се утопили.

Оба ова случаја сведоче, да су Јапанци разбацали на многа места т. з. пливајуће мине. Можда и сва пристаништа и пролазе, за које држе да ће их Руси напасти а Того их неће моћи бранити. Они су те мине разбацали и тамо, где је слободан пролаз за трговачке и путничке бродове, те нема сумње, да ће против тога устати оне државе, чији бродови плове онуда Но за сад је најглавније то, што се јасно доказало, колико Јапанци имају вере у своју флоту и колико се боје од руске флоте.

Трећа занимљива вест је из Сегона. У њој се износи како је један енглески брод упловио у тамошњи залив, али је нађена на њему силна муниција, те је за то стављен под стражу. Да је овај брод носио муницију за Јапан, то не треба ни истицати. Занимљива је и вест из Сан Франциске, да су тамошњи царински чиновници пронашли 2500 сандука који су натоварени били са готовим топовским метцима од 4—7 сантиметара. Ти су сандуци одређени за Јапан и баш су утоваривани били у енглески крод „Дендене.“ Капетану брода је наређено, да све те натоварене сандуке скине с брода. — Све је ово јасан доказ ко помаже Јапанце.

Јапанци су прогласили опсадно стање и на Формози и другим местима и острвима, за које се боје, да ће их напасти руска флота. И ово јасно доказује, да се Того боји да се упусти у одсудну борбу са Рождественским.

Из Гучулина је стигла вест, да се руска манџурска војска налази у најбољем расположењу и да је са свачим обилно снабдевена.

Од јапанског великог заобилажења и напада још увек нема ништа. Изгледа доиста, да се Јапанцима, и ако су бројно далеко надмоћнији од Руса, не иде напред и да са стрепњом прво очекују вести о догађајима на мору.

Скупштина »Добротвора«.

Читао сам извештај о скупштини „Добротвора“ у Вашем листу, те хоћу у интересу саме ствари да изнесем у најглавнијим потезима језгро, због чега је скупштина била врло бурна и страсна. Нећу да говорим овде о књижици П. Матића и стиховном одговору професора Живојновића. Правила друштвена §§. 2. и 32. чисто и јасно одређују, да друштво сачињавају једно или више кола, а деловођи је годишња плата две хиљаде круна. Па шта се десило. Скупштина прешла преко тих правила и на предлог одбора примила је, како је било наведено онако, све скупа у извештају управног одбора, да деловођа има од сваког кола 2000 круна, те како до данас, постоје већ четир кола, он вуче годишње осам хиљада круна. Пето коло се већ оснива, те ће ускоро имати и 10 хиљада круна годишње плате итд. То је оправдано узрујале врло многе чланове друштвене. Др. Јован Радивојевић изнео је јасно и језгровито како то несме да буде. Све кад би скупштина и хтела, да то учини, она би прво морала променути статуте. С тога је и предлагао, да се управни извештај не узме на знање, већ да се сазове ванредна скупштина. Истакао је, како се већ одавна говорило, како деловођа доводи на скупштине чланове да га бране, те им плаћа не само путни трошак већ и дангубу па можда и јело и пиће. Отворено је изнео, како је деловођа Д. Слепчевић долазио и њему, те му износио, како се против њега, Д. Слепчевића, спрема бура, моли др. Радивојевића да дође на скупштину, да брани њега Д. Слепчевића, а он, Д. Слепчевић, платиће му путни трошак и дангубу Др. Радивојевићу је одмах ствар врло сумњива изгледала и рекао је Д. Слепчевићу, да се таког посла никад не прима а као члан „Добротвора“, да има само интерес друштвени пред очима, и што се плаши Д. Слепчевић те буре, кад вели, да му је рад чист и исправан. И позвао је јавно пред лицем целе скупштине Д. Слепчевића нека рекне отворено, да није то истина. Д. Слепчевић ћутао је као заливен и то ћутањем морао да призна. — Из овога је сваки скупштинар морао увидети, да су истинити сви они гласови, да Д. Слепчевић пред сваку скупштину заилази у поједина места те задобија чланове, да долазе у скупштину да га бране против буре, која се против њега спрема И по себи се разуме да је поред оне повреде штатута ово морало изазвати још већу праведну огорченост. И с тога је и настала страсна борба и с тога се и протезала седница и продужила чак и после подне. Но врло је карактеристично још ово. И ако се може јасно доказати, да су одмах после подне многи скупштинари, десетинама њих отпутовали кући и нису ни дошли после подне у седницу, то је при закључку гласало ипак више чланова, но што је оверовљено. Ово свакако мора да изазива сумњу и кад се зна још да је дошло пре подне до гласања, да би предлог дра Радивојевића доиста добио већину, онда се даје нагађати, зашто је и седница одуговлачена и одлагана и за после подне. А шта би се тек дало рећи за онај кров неправилан скупштински закључак, да се још за живота садањег деловође Д. Слепчевића бира за наследника у деловођству његов син.

Из свега се овог јасно даје видети, да је била оправдана она огорченост. Још вас могу уверити, да ће сви чланови „Добротвора“, којима је стало, да се правила друштвена најтачније испуњују, учинити све, да се и том неправилном делању лека нађе.

Један скупштинар „Добротвора“.

Народно одушевљење у панчевачкој околини.

Пишу нам из Панчева: „Поред свега тога, што се неки натароши сада натресају над многим Србима, Словацима и Мађарима бирачима, који су гласали на Славка Милетића, ипак је у целој панчевачкој околини велико одушевљење међу народом за народну борбу. Честите Српкиње ратарке из Брестовца, Омољице и Долова спремају лепе српске дарове, да их као позив пошаљу др. Славку Милетићу, да им буде гост приликом црквених слава о Спасову дне и о светом Николи.

Многобројни Словаци и Срби своју новорођену мушку децу именом Славко крштавају. У нашем изборном срезу и не изгледа, да др. Славко Милетић није овом приликом изабран, јер чак и наши противници говоре, да ће нам Славко на идућим изборима зацело победити...

Љутица.

Два милиона — дар раденицима.

Из Хановера (Немачка) јављају, да је тамо ових дана умр'о др. Луег, трговински саветник, један од најзнатнијих поседника рудника. Овај човек је оставио два милиона марака (преко 2 милиона круна) за побољшање раденичког сталежа.

Вихор уништио варош.

Варош Снидев у Америци одономад је скоро са свим порушена. Одједном се појавио ужасан вихор (торнадо) — који је многобројне зграде уништио. Сто двадесет и шест људи је убијено, а две стотине и педесет тешко рањеио. Вихор је и у околини учинио ужасне штете и тамо је погинуло 30 људи.

Нов велики жупан сремски.

У Вуковару се пронео глас, да ће вел. жупан Хидегети отићи за банског саветника и предстојника привредног одсека у унутрашњем оделу земаљске владе. Као наследника му спомињу дра, Драгутина Грчића, кр. јавног бележника у Шиду.

Несретан сан.

Чудноват догађај десио се ових дана у Зађва-Рекашу. Тамошњи старац од 76 године, Михајло Кокаји сневао је да вата зеца, и у сну тако је незгодно пао са кревета, да је на кратко после тога умр'о.

Брзојави „Застави“.

Стигли 2. маја.

Руско-јапански рат.

Токио. Сад је већ сигурно да је балтичка флота у неколико маха излазила из Хонгског залива и опет се тамо враћала и најзад се опет онде налази

Немири.

Петроград. Јуче су раденици држали зборове; било је малих демонстрација: 50 њих затворише.

Пожар.

Беч. Једна фабрика горела, 54 особе услед експлозије рањено; већи број тешке озледе добио, међу њима је и 13 ватрогасаца рањено.

ЛИСТАК.

Мугденска битка.

— В. Табуринъ. —

(Наставак.)

У подне беше одмор у селу. Ми уђосмо у фанзу, што нам је нађе Дашкин. Официрска кухина с готовим ручком уђе у двориште. Наскоро затим стиже у кочијама ђенерал Хернгрос с ђенералом Бринкеном и уђоше у нашу фанзу. Домаћини фанзе, Китајци, очевидно се дурише на нас. Жене с децом се шћућуриле у кутак на под и трудише се, да и не погледе своје незване госте. У Китајаца није обичај, да се жене појављују пред странцима, али њиховим смушеним мужевима не оста ништа друго, но да се покоре приликама, те услужно каскали за нама, додајући нам клупице, бришући испред нас прашину на поду или пружајући нам ватре за цигаретле. А кад би који од нас упорно хтео да разгледа једну од жена, тада би муж-Китајац, некако из небуха, стао пред њега, сакривајући своју жену од дрска погледа.

Осим што грејају Китајци собу огњиштем, међу они на под неке велике судове са жеравицом, и то дуго даје топлоту.

Ја приђем таквој једној покретној пећи, што је стајала баш према женама, да бих угрејао своје озебле руке. Кад ал' један од Китајаца, љубезно смешећи се, на мах узе пећ и пренесе је на противну страну пода, а на место, где сам пре тога седео.

Ја му захвалим, али му рекох да пећ пренесе где је била. да се око ње и даље грејају деца.

Жене седиле с пода се повијеним ногама у чисто белим чарапама. Папуче остављају оне напољу на поду. Ноге су и у оних жена, које их не стешњавају (а стешњавају кинескиње, а не манџурке) врло малене, тако, да би њихове папуче могао да обује у нас само дечак од пет година.

Међу женама и фанзи беше једна удовица с белим повезом на глави и девојка с разпуштеном косом. Две удате жене одликовале се својом неизбежном фризуром с великим обручима на затиљку. Све се оне занимале швом.

Мужеви не знајући руски, непрестано се трудили да дознаду, да ли ћемо ми овде ноћити у фанзи.

А кад смо разумели, шта хоће и објаснили им, да нећемо ноћити, врло су се обрадовали.

Ко обичају у време рата, ма који део војске да дође у село на ноћиште, без многога разговора упуте Китајце, да селе са својим женама и децом. И они се покоравају безусловно, те путују по зими по околини, тражећи себи склоништа у суседним селима.

Разуме се, да то није баш мило овим сеоским жељима.

После првог марша, 1. пук паде на ноћиште у једно мало село. Али Леш изабра намерно веће село, где би се наши могли разместити, заузевши само половину сваке фанзе.

Самоме Лешу и нама с Ђурочком нашли празну фанзу. Ко би да сравни ову сеоску фанзу с нашом сеоском избом, тај би се силно преварио. У фанзи ћете ви да нађете лаковане и резовима украшене столове, на полицама порцеланске вазе и бронзу, у ковчезима много свилом извезена одела и читаву библијотеку књига.

Кад смо ми заузели фанзу, домаћини њени, разместивши се у њеној другој половини, ударише нас даром, запалише нам своје црвене свеће, али вазе и друге драгоцености сташе пажљиво преносити у своје одељење.

У Китајаца се у те дане свршавао празник нове године. По зидовима се још видели црвени листићи с мудрим изрекама или с мустрама, изрезаним руком, као најтежа чипка...

(Наставиће се.)

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.